

פרוטוקול מס' 32

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
מיום ד', כ"א באייר תשל"ל - 27.5.1970 - בשעה 8.30

נ כ ח ר :

חברי הוועדה:
י. ש. בן-מאיר - היו"ר
ש. ז. אברמוב
א. אנקוריון
ר. אדזי
ס. ביני
נ. הלוי
ז. הרינג
ח. צדוק
ש. פרידמן
י. ה. קלינגהופר

מוזמנים:
א. ידין - מטעם משרד המשפטים
מר ארן - מטעם משרד המשפטים
מר ורהפטיג - מטעם משרד המשפטים

מזכירת הוועדה: ר. מלחי

ר ש פ ו : ע. עצמון
א. סירי

סדר-היום:
חוק דיני החוזים (תרופות בשל הפרת חוזה) תשכ"ט-1969.
(טעינים 12, 14 - 24)

פוחח את הישיבה.

היו"ר י. ש. בן-מאיר:

חוק דיני החוזים (תרופות בשל הפרת חוזה), תשכ"ט-1969:

סעיף 12:

היו"ר י. ש. בן-מאיר:
הוסכם עם נציג הבנקים שהבעיה המיוחדת שלהם מוצאת את פתרונה בסעיף 14. מאידך, נציג הבנקים עורר את השאלה - אם אין צורך לציין בסעיף 14 שאין הוא בא לפגוע בסעיף 12(ב), אני בדעה שאין צורך, אבל אני מבקש מהיועצים המשפטיים לברוק זאת, ואם יש צורך - להביא הצעת נוסח.

אשר לשיעור הריבית על התשלום שבפיגור, היו כוועדה שתי הצעות: 1. לפי הצעת החוק, כלומר, לפי חוק פסיקת ריבית; 2. שיעור גבוה יותר, כמקובל בשוק הכספים, בהתחשב עם העובדה ששיעור הריבית עלה וקשה להשיג אשדאי.

ז. הרינג:
אין לנו כל סמכות לקבוע את שיעור הריבית אגב הדיון בחוק זה, כי זוהי סמכות בלעדית של שר האוצר, חוץ החייצות עם נגיד בנק ישראל, ובאישור ועדת הכספים של הכנסת. עיי"כ אנחנו עלולים גם לפגוע בנפגע במקרה ששיעור הריבית ירד. אני מציע לקבוע ששיעור הריבית יהיה לפי חוק פסיקת ריבית וצו הריבית, כפי שהוא מקובל. יש רק חוק ריבית אחד, וצו הריבית מבוסס על חוק זה.

היו"ר י. ש. בן-מאיר:
המחוקק קיבל שני חוקי ריבית, ועל סמך אחד מהם הוצא צו.

ג. האוזנר:
חוק פסיקת ריבית נחקל ב-1961, בהתאם לשיעורי הריבית שהיו נהוגים אז. נאמר לנו שמשדד המשפטים יציע חיקון, לאור הנסיבות שהשתנו. היות מחקשים להשאיר בחוק זה איזכור חוק שאיננו יודעים איך הוא יתוקן.

היו"ר י. ש. בן-מאיר:
הדיון בנושא זה כבר התקיים. אנחנו צריכים להחליט תחילה אם משנים את נוסח הסעיף, או לא. אחר-כך נצביע על ההצעות השונות.

הוחלט: לשנות את נוסח סעיף-קטן (ב).

ז. אברמוב:
אני מציע ששיעור הריבית ייקבע ע"פ בית המשפט.

היו"ר י. ש. בן-מאיר:
מכיון שהסעיף מדבר על חלום פיצויים ללא הוכחת נזק, יש חקוזה שלא יפנו

לביית המשפט בכל המקרים. אם נקבע שיעור הריבית ייקבע ע"י בית-המשפט, יצטרכו בכל מקרה לפנות לבית המשפט.

ג. האוזנר:
אנחנו צריכים לקבוע שיעור ריבית מכסימלי, על-מנת שידתיע מפירי חוזים שלא יחזיקו את כספי הנפגע רק מפני שהאשראי בשוק הוא יקר יותר. חוק פסיקת ריבית הקיים לא הרתיע. היום, לאחר שביטלו את תיווך השטרות, הריבית בשוק היא 15-16%. אנחנו מוכרחים לקבוע ריבית יותר גבוהה מהמקובל בשוק, אחרת תהיה ההפרה כדאית. אני מציע לקבוע ריבית של 18% או פחות.

היו"ר י. ש. בן-טאיר:
נציגי איגוד הבנקים הסכימו שמע"ף 14 פותר את בעיהם.

ג. האוזנר:
אם הם ידעו לנסח בחוזים את ענין הפיצויים המוסכמים. אני יודע שהם מתקשים בניסוח. לגבי חוזים ארוכי טווח, לא ידוע היום מה יהיה שער הריבית בעוד חמש שנים. כל נסיון לקבוע שיעור ריבית קבוע, נרון לכשלון.

ש. ז. אברמוב:
כיום מצב האשראי בארץ ובעולם אינו נורמלי, כי שום משק אינו יכול להתקיים כריבית של 18%, ויש להניח שנחזור לסטביליזציה. לכן, מוטב לא לקבוע שיעור ריבית, אפילו כמכסימום, כי זה יהווה הנחיה לבית המשפט. מוטב להניח לבית המשפט לפסוק בענין שיעור הריבית לפי שיקוליו, כך שאם התנאים ישתנו - הוא יפסוק לפי התנאים המשחננים.

ב. הלוי:
אילו חבר-הכנסת אברמוב היה מציע לבית-המשפט מבחן לקביעת שיעור הריבית, הייתי מעדיף זאת על קביעת שיעור קבוע. אני הייתי מציע לקבוע את שיעור הריבית הבנקאית בתוספת 1% או 2%, בתור אמצעי הרחעה שלא לפגור בתשלומים. כמע"ף 12(ב) מוצע לקבוע את השיעור שהיה נהוג בשוק ב-1961, שהיה 11%. למעשה, מבחינה משקית, שיעור זה לא התאים למציאות עוד ב-1961. אני מציע לקבוע את השיעור של 15%, אלא אם בית-המשפט יחליט אחרת.

ג. האוזנר:
אני מצטרף להצעת חבר-הכנסת הלוי.

ז. הרינג:
אני לא מציע לקבוע בחוק את שיעור הריבית, מפני שלאחר ביטול צו הריבית שער הריבית עוד לא התגבש. אם נביא בחשבון שאנחנו עומדים בפני האטה בפעילות הכלכלית, יש להניח ששער הריבית ירד. כן הולך ומתחסל תיווך השטרות, שהריבית בו היתה 17-18%. אני נגד הטלת סנקציה נוספת על אדם שצריך לשלם פיצויים נוסף לפיצויים על הנזק שנגרם. לכן, אני מציע לא לקבוע כאן את שיעור הריבית, אלא לקבוע שיעור הריבית יהיה לפי שער הריבית הקיים בזמן חשלום הפיצויים.

27.5.70

היו"ר י. ש. בן-מאיר: אני מעוניין, קודם-כל, ביציבות אינני רוצה שבכל מקרה יצטרכו להתדיין בפני בית המשפט. אני מקווה שברוב המקרים יגיעו לידי פשרה, ואז הריבית תהיה נמוכה יותר. הבעיה העיקרית היא לא גובה הריבית, אלא מהירות התשלום. גם לא תמיד ריבית גבוהה יותר תהיה גורם מרתיע. לכן, אני מציע לאשר את הטעיף בנוסח המוצע ולהוסיף בסופו את המלים: "אלא אם בית המשפט יפסוק אחרת". יתכן מאוד שיתקנו בקרוב את חוק פסיקת ריבית.

א. יריין: אני מציע לאשר את סעיף 12(ב) בנוסח המוצע, אם הצעה זו איננה מתקבלת, אני מוכן לתמוך בהצעה היו"ר, מפני שאז יהיה שיעור קבוע עם דיסקרציה לבית המשפט לנהוג בגמישות. לגבי הצעת חבר-הכנסת הרינג שלא לקבוע שיעור ריבית, אלא להחאימו לתנודות המציאות, אפשר לכתוב: בשיעור של 1% מעל לריבית הדביטורית המקובלת בשוק הכספים. אז יהיה קנה-מידה שאפשר יהיה להפעילו פחות או יותר בקלות.

היו"ר י. ש. בן-מאיר: לפנינו שלוש הצעות: 1. הצעת חבר-הכנסת הרינג - 1% מעל לריבית הדביטורית המקובלת כבנקים בזמן תשלום הפיצויים, אלא אם בית המשפט יפסוק אחרת. 2. הצעת חברי הכנסת האוזנר-הלוי - 15%, אלא אם בית המשפט יחליט אחרת; 3. הצעת היו"ר - בשיעור המלא לפי חוק פסיקת ריבית, אלא אם יחליט בית המשפט אחרת.

ה צ ב ע ה

- 1 - בעד הצעת חבר-הכנסת הרינג
  - 2 - בעד הצעת חברי הכנסת האוזנר-הלוי
  - בעד הצעת חבר-הכנסת בן-מאיר - רוב
- הוחלט: לאשר את סעיף-קטן (ב) בנוסח המוצע, ולהוסיף בסופו את המלים: "אלא אם יחליט בית המשפט אחרת".
התתייגות: ב. הלוי.

סעיף 14:

א. יריין: התעוררה השאלה שמא קביעה פיצויים מוסכמים מראש תחפרש כשלילת תרופות אחרות. כדי למנוע זאת אנו מציעים להוסיף בסוף סעיף-קטן (ג) את המלים: "או כל תרופה אחרת לפי חוק זה". כלומר, אפשר יהיה לדרוש אכיפה במקרה שניתן לדרוש אכיפה, ואפשר יהיה לדרוש ביטול החוזה במידה שהפרה נותנת עילה לביטול החוזה.

הצעת נציגי איגוד הבנקים לציין בחוק, כי הסעיפים 11 ו-13 אינם גורעים מן הזכות לתבוע פיצויים לפי סעיף 14, אינה נראית לי. זוהי הוראה מיותרת, ומוטב שלא להדבוח בהודאה כאלו.

ג. האוזנר: האם המלה "כשלעצמו" בסעיף-קטן (ג) אינה מיוחדת?

היו"ר י. ש. בן-טאיר: המלה "כשלעצמו" מופנית למלה "הסכם", כלומר, העובדה שיש הסכם אינה מונעת מן הנפגע לתבוע במקומם פיצויים.

ג. האוזנר: כלומר, עובדת ההסכם אינה מונעת, אם כן, צדדן לנסח זאת אחרת.

ט. ביבי: יש מקרים שעורכים חוזה, כאשר אחד הצדדים נמצא במצב נחות, וקובעים פיצויים מוסכמים בלתי סבירים.

היו"ר י. ש. בן-טאיר: אם המפר היה במצב נחות, אפשר לפנות לבית המשפט לפי סעיף-קטן (ב). אם לתבוע פיצויים או כל תרופה אחרת הנפגע היה במצב נחות, הוא יכול לפי חוק זה, לפי סעיף-קטן (ג).

א. ידין: במקרה זה אפשר לבטל את החוזה, מפני שהוא נעשה מתוך אונס.

הוחלט: לאשר את סעיף 14 עם התיקון: בסוף סעיף-קטן (ג) ירוספו המלים: "או כל תרופה אחרת לפי חוק זה".

מר ארן: רצינו שבסעיף 14 לא יהיה הכדל, למשל, בין קבלן לקונה. יצא שהאבחנה בוטלה, אך כאילו דרך אגב - בסעיף 15 הדין על כללים נוספים בקשר לחישוב הפיצויים.

היו"ר י. ש. בן-טאיר: חבר-הכנסת בן-טאיר טוען שהאבחנה לא בוטלה.

מר ארן: צריך להוסיף בסעיף 14 את המלים: "לענין סעיף זה אין הכדל בין סעיף על פיצויים מוסכמים לבין כסף ששולם מראש לנפגע".

היו"ר י. ש. בן-טאיר: אני מבקש מהיועצים המשפטיים לנסח הוראה זו ולהביאה לפנינו.

סעיף 15:

ג. האוזנר: לעתים קרובות הצדדים המתקשרים בחוזה קובעים תשלום של פקדון להוכחת רצינות כוונותיהם, ויש כללים לגבי גודלו של פקדון זה במקרה של

הפרת החוזה. בדרך-כלל כתוב בחוזה שאם הקונה, אשר הכניס פקדון על חשבון המחיר, אינו מקיים את תנאי החוזה - הפקדון יחולט לטובת המוכר. נשאלת השאלה: האם צריך להביא בחשבון את הפקדון בחישוב הנזקים, או לא? לדעתי, אם בחוזה לא כתוב דבר בעניין זה, צריך לחלט את סכום הפקדון, כדי שהמפר לא ישלם פעמיים, אולם אם בחוזה כתוב שהפקדון יחולט בלי קשר לפיצויים - הייתי מציע לכבד את רצון הצדדים, ולא להתערב בחופש ההחנייה, פרט אם בית המשפט יחשוב שנעשה עוול.

פ. ביבי:
אני מתנגד להצעת חבר-הכנסת האוזנר, כי יש מקרים שבהם המפר אינו יכול לעמוד בהתחייבויותיו, ואין לו כל כוונות ספקולטיביות. אני הייתי מציע להוסיף את המלים: "ובלבד שסך-הכל הסכומים לא יעלה על סכום הפיצויים המגיע לו".

מר ארן:
נכון שסעיף 14(ב) בא לפגוע בחופש החוזים. השאלה היא: האם במקרה של הפרת חוזה לקניית דירה, לפשל, צריך, להפלות בין הקבלן, אשר קיבל פקדון, לבין הקונה שלא קיבל כסף?

ח. צדוק:
נניח שאנחנו לא קובעים את ההוראה הנוגעת לנקודה זו, והיה מקרה של חוזה לפיו שולם פקדון, ובחוזה נקבע כי במקרה של הפרת יחולט הפקדון, ואחר-כך הוגשה לבית המשפט תביעה פיצויים על הנזק שנגרם. סכום הפקדון הוא אלפנט שבית המשפט יביא בחשבון כאשר הוא יבוא לקבוע את מידת הנזק שנגרמה, כלומר, אפשר להגיע לאותה תוצאה גם בדרך הרגילה. החילוט הוא לרעת המפר כאשר סכום הפקדון הוא גדול יותר משיעור הנזק הממשי.

ג. האוזנר:
אם קובעים בחוזה שהפקדון יחולט נוסף לפיצויים שייפסקו - האם ההוראה הזאת היא בת-חוקה?

ח. צדוק:
אם ייקבע בחוזה פקדון וסכום קבוע של פיצויים - תהיה לקביעה זו תוקף.

היו"ר י. ש. בן-טאיר:
אם ייקבע בחוזה כי במקרה של הפרת יחולט סכום הפקדון ונוסף לכך ישולמו פיצויים בסכום מסויים - זה כלול בסעיף 14.

א. ירדן:
כתוצאה מהסיכום צריך לשנות את פיסקה (1), כי זכות החילוט כלולה בסעיף 14.

פ. ביבי:
אם היה מקרה שהמפר אמנם הפקיד סכום כסף - נניח, כאשר קנה דירה - ונוצר מצב שאובייקטיבית הוא אינו יכול לקיים את החוזה, ולא נגרם נזק למוכר - מדוע שהפקדון יחולט?

היו"ר י. ש. בן-טאיר:
סעיף 17(א) פותר את הבעיה הזאת.

מ. ביבי:

בסעיף 17 לא מדובר על חילוט.

היו"ר י. ש. בן-מאיר:

אני מבקש מהיועצים המשפטיים לנסח
הוראה אשר תבהיר כי אין הבדל בין

הנפגע לבין המפר לגבי חילוט.

א. ידין:

סעיף 15 (2) מקביל לסעיף דומה בחוק

דיני נזיקין, אולם לפי דיני נזיקין

אפשר לדרוש פיצויים, חוץ מאשר על נזק חומרי, גם על צער, בושת וכד'.
יש מקרים בהם צריכה להיות אפשרות לקבל פיצויים כספיים גם על הפרת
חיוב שאין בה פגיעה כספית, אלא, נניח, אובדן נוחות או דווחה,
ואנחנו פציעים להוסיף הוראה מתאימה כזאת. עי"כ אנו מביעים באופן
חיוני שאפשר לקבל פיצוי על הפרות מסוג זה, פיצוי בעד צער, בושת,
או בעד שלילת הנאה מסוימת שהיתה מובטחת בחוזה. פצר שני, ישחמע
מזה שעל הפרת חיובים שלא מן האופי הזה, הפיצויים מחייבים לנזק
כספי בלבד. סעיף כזה חשוב במיוחד בשטח התיירות לגבי חאים באניות,
חדרים בבתי מלון וכד'.

מר ארון:

בעצם, הכעיה מתעוררת לגבי כל מכירה
של שירותי שעשועים, שער היום פחוסנים
מפני חביעה על הפרת חוזה.

היו"ר י. ש. בן-מאיר:

אני מבקש מהיועצים המשפטיים לנסח
סעיף כזה, אך אני פציע שהוא לא

יצטמצם לעניני שעשועים ועונג

הוחלט:

לאשר את סעיף 15 עם החיקונים:
1. להוסיף הוראה שתבהיר כי אין הבדל
בין הנפגע למפר לגבי חילוט.
2. להוסיף הוראה בענין פיצוי כספי
על הפרת חיוב שאין בה נזק כספי.

סעיף 16:

היו"ר י. ש. בן-מאיר:

ליחד הבהרה, אני מציע לנסח את הסיפא
של הסעיף כמו ב"דברי ההסבר": "אולם
לא יורה לנצח חיוב לפני המועד שנקבע
בית המשפט, בנחנו צו אכיפה,
לקיומו".

מר ורהפטיג:

לדעתי, אפשר להוציא צו אכיפה רק
במקרה שהמפר אינו דוצה לקיים את
הח וזה, אבל לא כאשר הוא אינו יכול.

הוחלט:

לאשר את סעיף 16 עם החיקון:
לנסח את הסיפא כדלקמן: "אולם בית-
המשפט, בנחנו צו אכיפה, לא יורה
לנצח חיוב לפני המועד שנקבע לקיומו".

סעיף 17:

היו"ר י. ש. בן-טאיר:
אני מציע לכתוב בסעיף-קטן (ב) במקום המלים: "אף אם לא בוטל החוזה" את המלים: "כין אם בוטל החוזה וכין אם לא בוטל".

א. ירין: אין כל מניעה לעשרת זאת.

ס. ביבי: אם סעיף 15 (א) נשאר כמו שהוא, אני חושש שענין החילוט ישאר כסוגיה נפרדת.

היו"ר י. ש. בן-טאיר:
לפי סעיף 17 (ב) ברור שאם הייתה הפרדת החוזה חוצאה מנסיבות שלא היה על המפר לחזותן מראש ולא יכול היה למנען, רשאי בית המשפט, אם נראה לו צורך לעשות כן בנסיבות הענין, לחייב כל צד להשיב לצד השני מה שקיבל על-פי החוזה או לשלם לו את שוויו.

א. אנקוריין: מה תהיה העילה?

היו"ר י. ש. בן-טאיר: אונס.

א. ירין: סעיף-קטן (ב) מוסיף על הדין הקיים. הוא קובע שאפשר, לפי שיקוליו של בית המשפט, לעשות הסדרים שיעמידו את הצדדים על מה שמגיע להם למרות שהחוזה סוכל.

היו"ר י. ש. בן-טאיר: הודאה זו מבוטלת על הכלל במשפט העברי שאומר: אונס דחמנא - פטרי.

ז. הרינג: בסעיף-קטן (א) כאשר נאמר: "שלא היה על המפר לחזותן מראש", האם הכוונה למפר באופן אישי, או לאיש הטביר?

א. ירין: אני מציע להכניס כאן את התיקון שכבר הכנסנו בסעיף אחר - נסיבות שהמפר לא חזה מראש ולא צריך היה לחזותן מראש. נוסח כזה כולל גם את המפר וגם את האיש הטביר.

היו"ר י. ש. בן-טאיר: אני מבקש שהיועצים המשפטיים לבדוק זאת, על-מנת שהנוסח בשני הסעיפים יהיה זהה.

ברצוני להביא לתשומת לב חברי-הוועדה כי בקריאה הראשונה העירו לגבי סעיף זה את ההערות הבאות:

חבר-הכנסת אבדמוב אמר כי הנוסח "נסיבות שלא היה על המפר לחזותן מראש" - מרחיב מדי, והוא הוציא למצוא הגדרה מצמצמת יותר וקרובה יותר למשפט "כוח עליון".

אני טענתי כי במקרה שנגזר לחובע נזק, גם אם אי-אפשר היה לחזות את הדברים מראש - האחריות על הנתבע ויש לקבוע פיצויים. מאחר שבסעיף 17 (ב) נאמר: "והכל אם נראה לבית המשפט צודק לעשות כן כנסיבות הענין ובמידה שנראה לו", זה פותר את הנעיה שהעלתי, ואני מוריד אותה.

חבר-הכנסת הארזנר טען שההוראות בענין זה צריכות להיות יותר פרויקטיות.

ג. הארזנר: מה קורה במקרה שחווה מחמוטט עקב אי-יכולת קיומו, העטיק רבות אח בתי-המשפט, מתעוררת, למשל, השאלה: מה גורלו של סעיף הבוררות בחוזה כזה? יש בענין זה הלכות שונות. צריך גם לחאם זאת עם חוק הבוררות, נדמה לי, כי יש בענין זה שני פסקי-דין אנגליים, האחד אומר שסעיף הבוררות נופל, והשני אומר שלא. יש דברים שאינם נופלים עם חוסר היכולת לקיים את החוזה, אני מציע לרונן בנעיה זו.

היו"ר י. ש. בן-טאיר: סעיף 17 קובע בדיוק מה נופל. נאמר בו: לא תהיה התפורה עילה לאכיפת החוזה או לפיצויים.

ג. הארזנר: אשר לענין הפיצויים, אנחנו משאירים הכל לבית המשפט. השאלה היא: האם איננו צריכים לתת הדרכה לבית-המשפט? אצלנו בארץ יש פסיקה שונה בענין זה, הייתי מציע שנקבל סקירה על המצב המשפטי כיום בשאלה זו, כי זו אחת השאלות הקשות ביותר בדיוני חוזים.

מר ארן: השיטה אצלנו היא, בעקבות אמנת האג, שהחוזה אינו בטל, אלא רק נפגעות תרופות מסוימות. באנגליה החוזה מתבטל באופן אוטומטי.

היו"ר י. ש. בן-טאיר: מה בענין סעיף הבוררות?

ג. הארזנר: אני רוצה שסעיף הבוררות ישאר.

מר ארן: אנחנו רוצים לשמור על כל החוזה, פרט לאכיפת חיוב שהופר, אך איננו יודע אם רצוי להתייחס בחוק מהותי לענינים פרוצידורליים.

הוספנו את המלים: "והכל אם נראה לבית-המשפט צודק לעשות כן כנסיבות הענין", כי לא יחנן שכלל אחד יהיה צודק בכל המקרים. אנחנו משתמשים בחוקים רבים בקנה המידה של צדק.

ג. הארזנר: אנחנו רוצים, עד כמה שאפשר, רסטטוטוציה של מצב הצדדים, כאילו לא עשו את החוזה. איננו רואה בסעיף-קטן (ב) את הביטוי המטפיק לכך.

א. ידין: סעיף-קטן (ב) אומר שאם בוטל חוזה, התוצאה תהיה רסטטוטוציה לפי סעיף 10, כלומר, השבה. אחד-כך אומר סעיף-קטן (ב), שאף אם לא בוטל החוזה,

יכולים הצדדים לעשות השבה, כולל כיסוי ההוצאות שהיו לנפגע, במידה שהצדק מחייב זאת. כלומר, במקרה של ניטול, ההשבה הבסיסית ממילא נשארת, מפני שאפשרות הניטול איננה נפגעת ע"י סעיף 17(א).

ג. היו"ר י. ש. בן-מאיר:

נאמר בסעיף-קטן (ב) שבית המשפט רשאי לחייב את המפר לשלם לנפגע את ההוצאות הטבירות שהוציא הוא לשם קיום החוזה; ומה במקרה שבית-המשפט חושב כצודק שנוסף להוצאות ישלם המפר גם פיצויים?

ג. האוזנר:

בענין זה יש פנים לכאן ולכאן. כאשר ההפרה היא מתוך אונס, בדרך-כלל המפר כבר לקה מידי שמים ע"י הנסיבות שגרמו לו להפר את החוזה.

ד. ורה פטיג:

יכולים להיות מקרים שבהם המפר יהנה ממצב כזה.

ג. האוזנר:

יכולים להיות מקרים כאלה. צריך למצוא קריטריון, ואולי לתת לבית-המשפט הנחיות מחאימות.

א. אנקוריון:

מדובר על הפרת חוזה כאשר המפר אינו אשם, שהיא תוצאה מנסיבות שלא היה עליו לחזותן מראש ושלא יכול היה למנען. במקרה זה לא צריך לעשות יותר מאשר רסטיטוציה, במידה שהיא אפשרית, או החזרת השווי, כפי שנקבע בסעיף-קטן (ב). ההוראה האומרת לחייב את המפר לשלם הוצאות, פותחת פתח למשפטים מיותרים, אני מציע למחוק את המלים: "ולחייב את המפר לשלם לנפגע את ההוצאות הטבירות שהוציא הוא לשם קיום החוזה", ולקבוע כי במקרה כזה ישאר הנזק איפה שהוא רובץ.

ג. האוזנר:

זה לא צודק.

א. אנקוריון:

קיימת אפשרות שניה: לחלק את הנזק בין שני הצדדים.

ז. הרינג:

האם הפיסקה "והכל אם נראה לבית-המשפט צודק לעשות כן בנסיבות הענין" סתייחסת רק לתשלום ההוצאות של הנפגע, או גם להחזרת מקדמה, למשל?

ג. האוזנר:

צריך לאפשר לבית המשפט לצוות לא רק על השבה ולא רק על החזרת ההוצאות, אלא גם על עשיית צדק כשטחים אחרים, למשל, ריבית על הפקדון, או פיצוי על סחורה שהייתה יקרה.

א. אנקוריון:

אני מציע למסור לבית המשפט גם את חלוקת הנזק בין הצדדים, אני מכין שנוק כולל גם מניעת רווח.

צריך להיות ברור שהכוונה היא לנזק שנגרם לנפגע, כי יכול להיגרם נזק

היו"ר י. ש. בן-טאיר:

גם למפר.

אני מבין שיש הסכמה לנסח את הטיפא של סעיף-קטן (ב) כדלקמן: "ולחייב את המפר לשלם לנפגע את ההוצאות הסבירות שהוציא הוא לשם קיום החוזה, או לחלק את הנזק בין הצדדים, והכל אם נראה לבית המשפט צודק לעשות כן בנסיבות הענין, ובמידה שנראה לו".

הבטחתי לכמה מחברי הוועדה, שיצאו לישיבה דחופה, שחיה להם רשות להביא הצעות תיקון.

מר ורהפטיג: האם אין כפילות בין סעיף 17 (א) - האומר "שלא תהיה ההפרה עילה לאכיפת החוזה - לבין סעיף 3 (א), האומר שלא תהיה אכיפת חוזה כאשר החוזה שהופר אינו כר-ביצוע?

היו"ר י. ש. בן-טאיר: "בלתי אפשרי" זה יותר מאשר "אינו כר-ביצוע".

מר ורהפטיג: האם אין סתירה בין סעיף-קטן (א), האומר שלא תהיה ההפרה עילה לפיצויים, לבין סעיף-קטן (ב) הקובע שבית המשפט יכול לחייב את המפר לשלם לנפגע את ההוצאות; מה ההבדל בין פיצויים להוצאות?

היו"ר י. ש. בן-טאיר: אין עילה לפיצויים, אבל בין המשפט יכול לחייב את המפר לשלם לנפגע חלק מהנזק. בכל-זאת, אני מבקש מהיועצים המשפטיים לבדוק אם התוספת שהצענו בסעיף-קטן (ב) אינה גורמת לסתירה בינו לבין סעיף-קטן (א).

מר ורהפטיג: לפי המשפט העברי יש הוצאות גם מצד הנפגע וגם מצד המפר.

הוחלט: לאשר את סעיף 17 עם התיקונים:

1. לנסח את הרישא של סעיף-קטן (א) כדלקמן: "היתה הפרת החוזה תוצאה מנסיבות שהמפר לא חזה מראש ולא צריך היה לחזותן מראש".
2. בסעיף-קטן (ב) במקום המילים: "אף אם לא נוטל חוזה" יבואו המילים: "בין אם נוטל החוזה ובין אם לא נוטל".
3. בסעיף-קטן (ב) אחרי המילים: "לשם קיום החוזה" יבואו המילים: "או לחלק את הנזק בין הצדדים".

היו"ר י. ש. בן-טאיר: אני מבקש מהיועצים המשפטיים להביא נוסח מתוקן של סעיף 17.

סעיף 18:

היו"ר י. ש. בן-טאיר:

לא היו הערות לסעיף זה בקריאה הראשונה.

ז. ורהפטיג:

הסעיף הזה הוא גם ברוח המשפט העברי.

ג. האוזנר:

מוצע כאן לקבוע זכות עכבון כללית. נשאלת השאלה: האם זה צודק להשאיר

זאת בנוסח כולל כל-כך. נניח, שהופקדו ניירות ערך, ובינתיים יש קסטטרופה כבורסה, והמפקיד רוצה לשחרר אותם, חמורת ערכות בנקאית, כדי שיוכל למכור אותם.

מר ארן:

גם בחוק השליחות וגם בחוק המכר לא קבענו את תוצאות העכבון.

אנחנו עומדים להגיש הצעה חוק מטלטלין שבה חהיה הוראה ואומרת, כי בכל מקרה שיש זכות לעכבון - יכולים לשחרר את העכבון ע"י מחז ערובה אחרת. הוראה זו תחול על זכות העכבון המועצקת גם בחוקים האחרים.

היו"ר י. ש. בן-טאיר:

מה יהיה הדין בענין זה עד לקבלת חוק המטלטלין?

מר ארן:

יפעלו לפי החוק הקיים. ה"קומון לור" קובע גם לגבי העכבון.

ג. האוזנר:

גם בחוקים האחרים נכנסנו בענין זה.

היו"ר י. ש. בן-טאיר:

אין ברירה אלא להיכנע גם בחוק זה.

הוחלט:

לאשר את סעיף 18.
לאשר את סעיף 19.

סעיף 20:

היו"ר י. ש. בן-טאיר:

בקריאה הראשונה הציע חבר-הכנסת אברמוב לסייג את הוראת הסעיף

להודעות שנשלחו בדואר דשום, ולהוסיף בכל הסעיפים בהם מדובר על מתן הודעה - שהיא חייבת להיות נכתב. חבר-הכנסת תמיר הציע לבקש מן הנפגע להמציא הוכחה על מסירת ההודעה.

ג. האוזנר:

קבענו בחוקים שונים הוראות מטריאליות בענין קבלת הודעות.

א. אנקוריין:

אני מציע לחייב להמציא את ההודעות נכתב, אם בדואר דשום, או באמצעות נוטריון.

אם יש הוכחה שהתעודה הגיעה לתעודתה -
אין בעיה.

הינ"ר י. ש. בן-מאיר:

חלוי גם מחי היא הגיעה.

מר ורהפטיג:

איך אפשר לדעת מה כלול במעטפה שנשלחה?

מ. ביני:

יש ארצות שבהן היה נהוג שפקיד הדואר
מאשר את תוכן הפטמך הכלול במעטפה.

ג. האוזנר:

(אחרי כן - א.ס.)

היו"ר י.ש. בן-מאיר:
יש כאן הצעה ליצור חזקה משפטית, כלומר הודעה שנמסרה בדרך הרגילה, באמצעות הדואר, יראוה כאילו נמסרה למועץ - אלא אם הוכח ההיפך.

א. אנקוריון:
בשנים האחרונות נוהגים עורכי-דין לכתוב - ולא רק בחוזים - שהודעה שנשלחה בדואר רשום תיחשב כאילו נמסרה לתעודתה כעבור 48 שעות או 72 שעות. כאשר הדואר תקיף - זה בסדר. אולם היות והדואר אינו תקיף מזמן לזמן, אין ספק שהנוסח בסעיף 20 איננו מספק. נדמה לי שמוטב למחוק את המלים "בדרך המקובלת", כי יתחיל תמיד ויכוח מהי הדרך המקובלת. במקום זה אני מציע לומר במפורש: או בדואר רשום עם אישור מסירה או באמצעות הנוטריון. עם זאת צריך להשאיר דרך למקבל ההודעה להוכיח שלא קיבל אותה, כולל האפשרות שמישהו מתחכם, שלוח מעטפה בדואר רשום אולם חוכנה אינו מכיל את ההודעה הנדונה.

ג. האוזנר:
יש כאן שתי בעיות שונות. בעיה אחת - של מסירת מסמך נכון. אנחנו רוצים לקבוע סדר, שאם צד א' שולח הודעה בדרך סבירה לצד ב' - הוא יצא ידי חובתו.

מר ארן:
זה חל רק על הנפגע.

ג. האוזנר:
אתן דוגמה: מישהו מסר בחוזה כתובת והיא תיבת דואר בלבד; הנוטריון לא מצא שם את האיש וההתראה הנוטריונית חזרה; ואדם הפסיד משפט. יש בעיה אחרת: הואיל ואתה מוסר מעטפה, מהי הביקורת על תכולתה? כי יתכן ששלחת מעטפה אבל היא לא הכילה את ההודעה הנדונה. הסעיף הזה מתיימר להשיב לשאלה הראשונה בלבד. אני חושב שהוא מנוסח טוב, מפני ש"דרך מקובלת" היא דרך מקובלת בין הבריות.

מר ארן:
הבעיה המתעוררת בסעיף זה נובעת ממצב שיש שני אנשים חמימים, איש מהם לא פשע - אבל דואר פשע וכתוצאה מזה נגרם נזק לאחד מהם. והשאלה היא: מי צריך לסבול? יש מקרים בהם הנפגע צריך למסור הודעה לצד השני. למשל: כשהוא רוצה לבטל את החוזה או לחת ארכה - והודעה זו לא הגיעה. השאלה היא: מי צריך לסבול? לדעתנו, אם מישהו מהשניים צריך לסבול, מוטב שיהיה זה המפר ולא הנפגע.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:
זכותו של הנפגע אמנם קיימת, אבל גם זכות המפר איננה הפקר. יכול להיות שבינתיים המפר עשה כל מיני פעולות ונכנס לכל מיני הוצאות, אשר כתוצאה מביטול החוזה - שהוא לא קיבל את ההודעה על כך - ייגרמו לו נזקים רציניים. במה הוא אשם? אם החשובה היא שהנפגע עשה כל מה שיכול היה לעשות - אינני מקבל זאת. תמיד אפשר לעשות יותר. למשל: במקום לשלוח את ההודעה בדואר רשום יכול היה לשלוח אותה באמצעות שליח. או שהוא שולח אותה בדואר רשום ומבקש קבלה על מסירתה. ומה במקרה שהשולח יודע לבטח שהודעתו לא הגיעה? למשל: היא נשלחה באווירון שהחריסק או נשלחה בחקופה בה הדואר שבת. נראה לי שהמלים "או לא הגיעה אליה כלל" הן מלים דרקוניות.

לדעתי, אנחנו צריכים לקבוע חזקה לגבי דין הודעה שנשלחה בדרך המקובלת, ועם זאת לחת אפשרות למפר להוכיח שהיא לא הגיעה לידינו.

מר ארן:
הוא יוכיח, אבל הנפגע איננו יודע על כך.

ח. י. צדוק:
ראשית-כל, אינני חושב שצריך לדבר כאן על הודעה "שהוא חייב למסרה", מפני שאף אחד לא חייב למסור הודעה.

דבר שני: בכל מקרה שהצדדים קבעו ביניהם דרך למסירת הודעה - הדרך הזאת צריכה להיות טובה. בחוק עלינו לעסוק במקרים בהם הצדדים לא קבעו ביניהם דרך למסירת הודעה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: אני מסכים.

ח.י. צדוק: למקרים אלה אנחנו צריכים לספק דרך ברורה ולא מעורפלת למסירת הודעה.

אינני גורס שיש לאפשר למפר להוכיח שלא קיבל את ההודעה. אם הנפגע שלח את ההודעה בדרך הסבירה והמקובלת, והיה לו כל היסוד להניח שהיא הגיעה לתעודתה, בזה אני יכול להסתפק. אני גם מסכים שהאלמנט הזה - היה לו יסוד להניח שהיא הגיעה לתעודתה - ייכלל בחוק.

ג. האוזנר: אפשר לנסח זאת גם בדרך נגטיבית: לא היה לו יסוד להניח שהיא לא הגיעה לתעודתה.

ח.י. צדוק: אפשר. לאחר כל זה המפר איננו מגיב וכחוצאה מזה הנפגע עושה סידור אחר ומגיש חביעה. לא הייתי רוצה שבשלב זה יבוא המפר לביח-המשפט ויטען שלא קיבל את ההודעה, ואף יוכיח זאת, אולי על ידי הצהרה בשבועה. זה יהרוס כל אפשרות של הגשת משפט.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: אפשר לנסח את הסעיף בערך כך: נתן הנפגע למפר, בדרך המקובלת, הודעה לפי חוק זה, ואין לו יסוד להניח שהיא לא נחקבלה במועדה, רשאי הוא להסתמך עליה. הסיפא מיותרת.

חה"כ צדוק עורר שתי בעיות. ראשית, מה במקרה שהצדדים קבעו בחוזה לשלוח הודעה בדרך לא מקובלת, לקולה או לחומרה. אם אנחנו מקבלים זאת צריך להוסיף: אלא אם נאמר אחרת בחוזה.

ח.י. צדוק: נדמה לי שסעיף זה צריך לדבר על דרך למשלוח הודעות. ואפשר לנסחו בערך כך: הודעה לפי חוק זה תמסר בדרך שתיקבע בין הצדדים בחוזה כדרך למשלוח הודעות, ובאין קביעה כזאת - כאן יבוא הנוסח המוצע כאן.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: ועל כך יש להוסיף: ואין לו יסוד סביר להניח שהיא לא נחקבלה בזמן, רשאי הוא להסתמך עליה. יש לי שאלה להח"כ צדוק: אם בחוזה נאמר שאי-אפשר להסתמך על הודעה שנשלחה בדרך המקובלת אלא צריך להיות איזה דבר נוסף - מה הדין?

ח.י. צדוק: מה שנקבע בחוזה - מחייב. אפשר לחלק את הסעיף הזה לשני סאיפים קטנים. בסעיף קטן (א) ייאמר: הודעה לפי חוק זה תמסר בדרך שהצדדים קבעו ביניהם בחוזה כדרך למסירת הודעה, ובאין קביעה כזו תמסר ההודעה בדרך המקובלת. בסעיף קטן (ב) ייאמר: נמסרה הודעה לפי סעיף קטן (א), ואין לנפגע יסוד סביר להניח שהיא לא נחקבלה, רשאי הנפגע להסתמך עליה.

הוחלט: לנסח את סעיף 20 כהצעה
חה"כ צדוק, כנ"ל.

סעיף 21

מ. ארן: אשר לסעיף קטן (ב), הבעיה היא המדינה. למשל: יחכך שיש נסיבות מדיניות למניעת צו ביצוע בעין של מסירת מקרקעים של נפקדים.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: מדוע? אם הם מקבלים פסק-דין - מדוע לא?

ח.י. צדוק: לי ברור שסעיף זה, בהיקפו הרחב, איננו יכול לעמוד. איננו יכולים לעוות את מעמד כלל החוזים בגלל כמה מקרים יוצאי-דופן. מה עוד שהמדינה יותר ויותר היא צד לחוזים עסקיים רגילים. לא יחכך שאדם המתקשר עם המדינה בחוזה יהיה במצב שהוא יכול להחבוע לביצוע בעין בעוד שהוא איננו יכול לתבוע ביצוע בעין. לא יחכך שאדם הקונה קרקע ממנהל מקרקעי ישראל יהיה במצב יותר גרוע מאשר אדם הקונה קרקע ממישהו אחר. אני חושב שמשרד המשפטים חייב לחת את דעתו על השאלות הספציפיות לגביהן הוא תובע את החסינות הזאת ולצמצם את הענין לאותה חסינות ספציפית.

ויש עוד דבר. החוק הזה, שבו הפכנו את הביצוע בעין לתרופה העיקרית, במקום שעד עכשיו זו הייתה תרופה נוספת, משנה את המצב. כאשר התרופה העיקרית היא פיצויים ובשוליים יש תרופה נוספת, אפשר להגיד שהמדינה אחראית רק לתרופה העיקרית. אולם כאשר אחת משנה את החוק וקובע שהתרופה המרכזית היא תרופת האכיפה, אינך יכול לומר שהמדינה אי-אפשר להשיג את התרופה העיקרית על הפרת חוזה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: לדעתי צודק חה"כ צדוק. ואם הובאה הדוגמה של נכסי נפקדים - היא הנותנת. יכולה לבוא הממשלה לפני בית-המשפט העליון ולהגיד שמטעמי בטחון אין לחת את הצו. לדעתי צריך למחוק את סעיף קטן (ב).

מ. ארן: בתי-המשפט עד היום אף הרחיקו לכת. יש פסק-דין אחד בו השופט מטיל ספק אם המדינה חייבת לשלם פיצויים מלאים בהפרת חוזה מטעמים שלמוניי. על נקודה זו יש מחלוקת בבית-המשפט העליון - על היקף חובות המדינה במקרה של הפרת חוזה מטעמה. היה רצוי שלענין זה יוזמן היועץ המשפטי לממשלה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: זכותו של היועץ המשפטי להופיע לפני שניעבור לקריאה השלישית. אני חושב שדעת חברי הוועדה היא שיש למחוק את הסעיף. אם הוא ירצה לערער על החלטה זו - הוא יכול לבוא.

ח.י. צדוק: הערתי היחה לא למחוק את הסעיף אלא לצמצם את היקפו חוץ איתור אותם מקרים שצו מניעה או צו עשה יכול לגרום לחקלוח.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: אם היועץ המשפטי ירצה להופיע בקשר לסעיף זה - בבקשה. אם לא - אנחנו מבקשים ניסוח אחר לסעיף זה.

סעיף 23

מר ארן: היו טיעונים שיש חוזים המשתרעים על פני תקופה ארוכה, כך שנחיה עם המג'לה או עם החוק האנגלי תקופה יותר מדי ארוכה.

ח.י. צדוק: ראיתי בחוק החוזים הכללי סעיף מעבר שאני מציע אותו גם לגבי חוק זה. באותו סעיף כתוב שעל חוזים שנעשו לפני תחילת החוק יחול הדין הקודם.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: זה רחב מדי.

ח.י. צדוק: זה לא יכול להיות אחרת. הצדדים עשו חוזה כאשר היה קיים מצב משפטי מסויים. המצב המשפטי הוא היה בסיס לחוזה שהם עשו. באמצע התקופה אי-אפשר להטיל עליהם דיני חוזים אחרים.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: אבל פה מדובר על תרופות.

ח.י. צדוק: זו תשובה להערה, שיש חוזים הנמשכים הרבה זמן. לכך איך מנוס מזה שדיני המג'לה ימשיכו לחול.

אשר לתרופות, השאלה היא איך אנחנו רואים את התרופות - האם אנחנו רואים אותן כעניין סובסטנטיבי. לדעתי עניין התרופות הוא סובסטנטיבי מבחינת החליטה הצדדים, ואינני חושב שהמחוקק יכול להטיל עליהם דיני תרופות שלא היו לנגד עיניהם בשעה שעשו את החוזה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: אני מוכן ללכת עד חצי הדרך. עקרונות אני בדעה שתורפות זה עניין פרוצדורלי ולא סובסטנטיבי. נכון שיש פה השלכות, אבל כאשר שני צדדים עושים חוזה ההנחה היא ששניהם מתכוונים לקיימו. בשעת עשיית החוזה לא לוקחים בחשבון שהוא יופר. אמנם יש בחוזה סעיפים למקרה של הפרה, אבל הם קיימים כדי להגן על הנפגע.

בכל זאת אני מוכן להבדיל בין אכיפה לביין פיצויים. אשר לפיצויים, זהו דבר שמביאים בחשבון בשעת עשיית החוזה. האכיפה הייתה לפני זה בדיסקרציה של בית-המשפט. עכשיו צמצמנו את הדיסקרציה של בית-המשפט, אבל מבחינה מהותית איך שינוי אם צו אכיפה יפעל בתוקף החוק.

ח.י. צדוק: הקושי הוא שאינך יכול לעשות מערכת שלימה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: אפשר לכתוב שעל הליכים שהחלו לפני תחילתו של חוק זה ועל סימך ג' יוסיף לחול הדין הקודם.

ח.י. צדוק: כל עורך דין עמד בפני מצב, שכאשר הצד שכנגד דורש עוד התחייבות נוספת לקיום החוזה, התחייבות שנראית קשה לצד השני, פונה הלה לעורך-הדין שלו ושואל: נניח שלא אוכל לקיים את החוזה - מה יקרה לי? ואז העורך-דין אומר לו: יקרה לך כך וכך. פתאום בא חוק חדש ומשנה את המצב. לכך מבחינה עניינית התרופות הן מאשריה סובסטנטיבית.

ר. ארזי: אני נוטה לדעתו של חה"כ צדוק.

זה באמת ענין סובסטנטיבי מאד.

ג. האוזנר:

ה צ ב ע ה

הצעת חה"כ צדוק - נתקבלה

אני מבקש את היועציה המשפטיים להכין
"נוסח לבן" להצעת החוק בהתאם לתיקונים

היו"ר י.ש. בן-מאיר:

שהוכנסו על ידי הוועדה.

הישיבה ננעלה בשעה 12.30.